

УДК 378.14

В. В. ШАПОЛОВА

кандидат педагогічних наук, старший викладач
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”

ІНТЕГРОВАНІЙ ЗМІСТ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВНЗ

У статті на основі вивчення наукової літератури та сучасного стану професійної підготовки майбутніх менеджерів проаналізовано взаємозалежність вимог суспільства, які висувають до майбутніх фахівців, і зміст їхньої освіти; виявлено значущу роль інтегрованого змісту формування корпоративної культури майбутніх менеджерів у підвищенні якості їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: корпоративна культура майбутнього менеджера, професійна підготовка, інтегрований зміст формування корпоративної культури.

Сукупну економічну, соціальну, культурну, духовну могутність тієї чи іншої держави визначає керівний склад, який очолює всі сфери життєдіяльності країни. Багатоплановість соціальних процесів, глибина та масштаби економічних проблем в Україні, перехід до ринкових відносин викликає потребу в керівниках, які завдяки своїм якостям, мотивам, цінностям, духовності, принципам і прагненню досягти професіоналізму у сфері менеджменту здатні ефективно реалізувати свої професійні обов'язки, приймати управлінські рішення на засадах відповідальності, раціональності, узгодженості дій, від чого залежатиме майбутнє членів будь-якої організації та нашої країни загалом. У контексті відповідності особливостям розвитку сучасного бізнесу є пріоритетність командного управління, демократизація бізнес-процесів, домінування культурного фактору, корпоративного мислення тощо. Це спричиняє необхідність посилення культурологічної складової професійної підготовки майбутніх менеджерів, формування у них знань, умінь, якостей, цінностей, які забезпечують реалізацію управлінської діяльності на основі відповідальності, взаємодії, толерантного ставлення до своїх колег, що відтворюється в корпоративній культурі цих фахівців. Її сформованість як складне особистісне утворення спонукатиме майбутніх менеджерів дотримуватися високих стандартів сьогодення та сприятиме підвищенню рівня їхньої професійної підготовки та затребуваності на ринку праці.

Таким чином, домінантою підготовки майбутнього менеджера має бути формування лідера, здатного транслювати всім членам корпорації норми взаємодії, засновані на цінностях, поважному ставленні до організації, кожного її члена, своїх партнерів та клієнтів, на взаємоповазі, взаємодопомозі, співпраці, які спрямовані на досягнення єдиної мети. Отже, сучасні менеджери повинні бути взірцем для всіх членів організації та володіти високим рівнем сформованої корпоративної культури.

Мета статті – з'ясувати роль інтегрованого змісту формування корпоративної культури майбутніх менеджерів у процесі професійної підготовки та виявити його вплив на рівень її якості.

В останні роки зацікавленість процесом формування корпоративної культури майбутніх фахівців почала зростати. У багатьох роботах предметом дослідження стали саме педагогічні умови формування корпоративної культури фахівців різних профілів навчання (М. Ахмедова, Ю. Балашова, Ю. Бугаєвська, А. Воронкова, К. Голд, Л. Кошева, О. Малая, О. Медведєва, Л. Мішина, Г. Морган, А. Ногінська, О. Разумова, А. Соловійова, О. Ходань, О. Чижикова, Х. Шварц, Е. Шайн та ін.). У своїх наукових працях увагу педагогічним умовам також приділяли М. Ахмедов, Ю. Бабанський, П. Думаєва, І. Зязюн, М. Моторна, О. Пехота, О. Романовський, Р. Серьожникова, А. Сущенко, О. Федорова та ін. Відповідно, існує множинність визначень дефініції “педагогічні умови”, оскільки саме від педагогічних умов залежить ефективність процесу формування корпоративної культури майбутніх менеджерів: це певна система форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що створені природно або штучним, експериментальним шляхом з метою досягнення конкретної педагогічної мети [1.]; “це об'єднання основних компонентів (матеріальна база, форми, методи і засоби педагогічної діяльності, професіоналізм колективу, педагогічні ситуації, які можуть бути як штучно створені, так і об'єктивно сформовані)” [2, с. 117–123]. На основі аналізу зазначених психолого-педагогічних досліджень та враховуючи власне бачення проблеми, під педагогічними умовами розуміємо такі особливості організації навчально-виховного процесу, що забезпечують цілісність навчання та виховання майбутніх фахівців, сприяють їхньому всебічному розвитку та формуванню необхідних якостей, умінь, знань і здібностей.

Корпоративна культура майбутніх менеджерів як складне особистісне утворення формується в процесі навчання, професійної соціалізації та інтеграції до професійного середовища, взаємопов'язані та впливають на створення комплексу необхідних педагогічних умов.

Аналіз дисертаційних робіт українських і зарубіжних авторів, що висвітлювали проблеми формування корпоративної культури майбутніх фахівців, показав, що недостатньо дослідженими залишаються проблеми обґрунтування змісту професійної підготовки майбутніх менеджерів та визначення особливостей реалізації педагогічних умов формування корпоративної культури таких фахівців у ВНЗ, окреслення ролі інтегративних особливостей у цьому процесі тощо. Адже, саме зміст освіти є відображенням суспільно-економічного розвитку країни та вимог суспільства, які висувають до майбутніх фахівців та до закладів освіти, які їх готують. Таким чином, виявлено необхідність зробити більш детальне дослідження педагогічних умов формування корпоративної культури майбутніх менеджерів через аналіз змісту їхньої професійної підготовки.

Зміст вищої освіти – це “структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливості здобуття освіти й певної

кваліфікації. Це зумовлено потребами суспільства система знань, умінь і навичок особи, її професійних, світоглядних і громадських якостей, що має бути сформована у процесі навчання з урахуванням розвитку суспільства, науки, техніки, технології, культури, мистецтва” [3, с. 322].

В енциклопедії освіти зазначено, що “основними джерелами змісту вищої освіти є соціальний досвід людства, який має своє відображення у матеріальній і духовній культурі. Обсяг і характер змісту освіти визначається цілями й завданнями, що відповідають потребам суспільства, типом і рівнем освітньої установи, змістом навчальних дисциплін, а також віковими й пізнавальними можливостями тих, що навчаються” [3, с. 322].

У наукових працях С. Гончаренка, Я. Гриньової, Р. Гуревича, І. Зязюна, В. Краєвського, В. Кремінія, М. Лазарева, С. Ледньова, І. Лернера, М. Лещенка, Н. Ничкало, О. Савченко, С. Сисоєвої, М. Скаткіна, Б. Суся, Т. Стефановської, Г. Тарасенка та інших йдеться про необхідність розглядати процес формування змісту освіти як цілісну, комплексну проблему, а розв’язання цієї проблеми необхідно здійснювати на засадах ґрунтовних теоретико-методологічних підходів.

Ми погоджуємося з думкою провідних науковців про те, що головними принципами формування змісту підготовки менеджерів, є: “його відповідність потребам суспільства; діалектична єдність змістової та процесуальної сторін навчання; структурна єдність змісту підготовки менеджерів на різних рівнях його формування” [4, с. 10–11]. Отже, існує потреба у висококультурних фахівцях, які здатні ефективно діяти у змінному зовнішньому світі щодо вирішення багатьох різнопланових питань: маркетингових, фінансових, управління людськими ресурсами, корпоративної взаємодії тощо. Це завдання можливо вирішити за допомогою підвищення рівня професійної підготовки майбутніх фахівців з управління за рахунок інтегративності її змісту, яка виражається у виявленні основних взаємозв’язків навчального матеріалу, їхньої систематизації та впровадженні до єдиного потоку навчально-практичного матеріалу.

Інтеграційні процеси сприяють одночасній актуалізації та активізації різних складових професійної діяльності, що підсилює та закріплює ефективність і результативність професійної підготовки. Інтегрований зміст професійної підготовки майбутніх менеджерів повинен реалізовуватися через ті її складові, які максимально підходять для її реалізації своїм навчально-практичним змістом, цілями та завданнями.

Проблемами теоретично-практичних засад розвитку інтеграції знань в умовах професійної підготовки фахівців займалися В. Беспалько, С. Гончаренко, Я. Кміт, О. Коваленко, М. Лазарев, О. Романовський, О. Шевнюк, які у своїх працях ставили за мету інтегрувати навчальний матеріал професійної підготовки в узагальнену форму для більш ефективного формування у майбутніх фахівців цілісного уявлення щодо професійно важливих понять. Сформована корпоративна культура майбутніх менеджерів передбачає наявність високого рівня знань з циклу дисциплін гуманітарного й соціально-економічного, професійного та практичного напрямку, що підкреслює необ-

хідність створення та впровадження інтегративного змісту її формування. З огляду на вимоги, які висуває до майбутніх менеджерів сучасний ринок праці в Україні [5], можна зробити висновок, що необхідними особистісними рисами фахівців-управлінців є інтелектуальні (освіченість, гнучкість і швидкість мислення, новаторство, прагнення до самовдосконалення, уміння бачити проблеми та швидко їх вирішувати тощо), уміння міжособистісної взаємодії (уміння самопрезентації, доносити свої думки до оточуючих та повага до них, ввічливість у міжособистісних стосунках, готовність до взаємодії тощо), ділові якості (наполегливість та ініціативність у роботі, організованість, цілеспрямованість, відповідальність, порядність, упевненість у своїх знаннях і вміннях тощо), а також спеціальні професійні якості. Серед специфічних для різного виду діяльності організації (знання ринку праці, права, охорони праці, фінансів, економіки, психології, виноробства, сільського господарства тощо) та “вузлових” компетентностей (володіння інформаційними технологіями, організація бізнесу, планування діяльності, техніки прийняття рішень, знання мов тощо) на перший план виступає сприйняття та усвідомлення значущості корпоративної культури (визнання цінною особистості кожної людини та її цінностей, терпимість і повага, визнання загальних інтересів, направленість на конструктивну взаємодію в команді та створення єдиного корпоративного духу, поважне ставлення до загальних інтересів колективу, надійність, стриманість тощо).

М. Небава [6] у своєму дослідженні сформував макет паспорту компетенцій менеджера організації, який дає можливість визначити рівень конкурентоспроможності майбутнього менеджера. Аналіз одержаних науковцем даних від 167 роботодавців дав змогу виявити пріоритетність якостей у двох групах: базисних професійно-особистісних якостей (лідерство, організаційні здібності, комунікабельність) та тих, які сприяють ефективній діяльності успішного менеджера (креативність, стресостійкість, впевненість у собі, повага до інших). Серед необхідних актуальних знань майбутніх менеджерів, з огляду на думку роботодавців, слід виділити знання щодо: комплексу методів стимулювання, мотивації працівників; особливостей та закономірностей мистецького партнерського спілкування в професійній діяльності; методів активізації діяльності працівників на основі змагання; методів об’єктивної (для працівників) оцінки результатів їх праці. Серед актуальних умінь майбутніх менеджерів автор виявив: взаєморозуміння з підлеглими; виявлення кінцевих результатів діяльності кожного підлеглого та організації; об’єктивне оцінювання результатів діяльності працівників та ролі кожного працівника в діяльності організації [6].

Більшість зазначених знань і умінь є невід’ємними складниками змісту корпоративної культури майбутніх менеджерів. Але усвідомленість щодо приналежності цих знань та умінь до її складу або підкреслення їх значення не завжди є актуальними й вагомими для викладачів у процесі професійної підготовки фахівців з управління. Відбувається нівелювання корпоративної компоненти професійної підготовки за рахунок пріоритетності фундаментальних знань, умінь. Тобто спостерігається неузгодженість змісту професійної

підготовки із змістом вимог ринку праці та потребою у фахівцях, які б відповідали цим вимогам. У зв'язку з цим, набуває актуальності осмислення шляхів взаємопроникнення, єдності знань і вмінь за рахунок інтеграції процесу формування корпоративної культури майбутніх менеджерів до процесу їхньої професійної підготовки з метою впорядкування загальних (щодо індивідуально-професійної діяльності) та спеціальних (щодо корпоративної культури майбутніх менеджерів) знань і вмінь у цілісну картину впорядкованих відносин та взаємозв'язків.

Таким чином, з огляду на стан професійної підготовки майбутніх менеджерів та суперечності, які є результатом неспроможності виконати вимоги сьогодення щодо професійної підготовки фахівців з управління, ми дійшли висновку, що головною умовою формування корпоративної культури майбутніх менеджерів у ВНЗ є розробка й реалізація інтегрованого змісту формування корпоративної культури майбутніх менеджерів. Інтеграція виражається у виявленні основних взаємозв'язків навчального матеріалу, їх систематизації та реалізації в єдиній системі. Вона повинна реалізуватися через складові, які максимально відповідають умовам її формування своїм навчально-практичним змістом, цілями та завданнями. Компонентами змісту професійної підготовки майбутніх менеджерів є цикл гуманітарних і соціально-економічних дисциплін, цикл природничо-наукових (фундаментальних) дисциплін, цикл професійної та практичної підготовки, практичне навчання в умовах реального виробничого процесу (рис. 1).

Рис. 1. Інтегрований зміст формування корпоративної культури майбутніх менеджерів

З огляду на те, що саме дисципліни гуманітарної спрямованості, які входять до циклу гуманітарної та соціально-економічної, а також професійної та практичної підготовки майбутніх менеджерів, дають змогу формувати не лише вузькоспрямованих спеціалістів, діяльність яких полягає у виконанні призначених їм професійних функцій, а висококультурних, всебічно розвинених і гармонійних особистостей, які здатні в різних сферах

життєдіяльності розкрити й реалізувати власний потенціал, то саме на цих циклах доцільним буде реалізувати інтеграцію процесу формування корпоративної культури майбутніх менеджерів у їхню професійну підготовку. В межах інтеграційного процесу відбувається вплив на форми, методи навчання, які застосовують у процесі професійної підготовки.

Відбувається отримання комплексного досвіду (соціального, управлінського та культурного) у контексті професійної підготовки майбутніх фахівців, основними елементами якого виступають:

- загально-професійні знання (уявлення про сучасну картину світу та особливості їхньої професійної діяльності), що забезпечать формування когнітивного компонента корпоративної культури майбутніх менеджерів;

- формування умінь здійснення відомих загальнолюдських і професійно-управлінських видів індивідуальної і спільної діяльності, напрацювання досвіду вирішення нових професійних проблем, який вимагає самостійного, творчого перетворення здобутих раніше в умовах професійної соціалізації загальнонаукових, спеціальних, професійних знань, умінь, а також переорієнтації на вирішення глобальних задач, що ґрунтуються на взаємодії, взаємодопомозі та взаємовідповідальності. Це дає змогу для формування діяльнісного компонента корпоративної культури майбутніх менеджерів;

- формування зацікавленості в спільній професійній діяльності та усвідомлення значущості корпоративної культури майбутніх менеджерів як професійно-важливого особистісного утворення, що спонукає до формування мотиваційно-ціннісного компоненту досліджуваного поняття.

Набуття цього комплексного досвіду повинно проходити в процесі взаємодії, інтеграції процесу формування корпоративної культури майбутніх менеджерів із процесом їхньої професійної підготовки. Саме постійне, системне, всеосяжне формування цих складових дасть змогу досягти високого рівня корпоративної культури. Як виявлено в процесі аналізу особливостей професійної підготовки майбутніх менеджерів, у змісті їхньої освіти – фрагментарне висвітлення теоретично-практичного матеріалу, який передбачає формування у майбутніх менеджерів корпоративної культури. Ці особливості професійної підготовки не можуть задовольнити вимоги суспільства, ринку праці, освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутніх менеджерів [9].

Реалізацію інтеграції процесу формування корпоративної культури майбутніх менеджерів із професійною підготовкою можливо здійснити, насамперед, через навчальні програми, які є найважливішим складником системи освіти, нормативними документами, які спрямовують діяльність викладача й студента. Від навчальної програми безпосередньо залежить якість освіти. В. Кремень зазначив, що серед багатьох проблем сучасного навчального процесу виділено неповну відповідність базових знань, відображених у програмах і підручниках, сучасним досягненням науки, тому створення нових навчальних програм і підручників, спричинене переходом до нового змісту професійної підготовки, мусить усунути ці вади. Такий

перехід має привести до оновленого, сучасного змісту освіти та розуміння її якості, що відповідає часові [7, с. 5–17].

Для реалізації навчального плану у вищому навчальному технічному закладі відбувається створення нових навчальних і робочих програм [8], які впроваджуються в навчальний процес для досягнення педагогічних цілей, або їх модернізація.

Інтегративні процеси професійної підготовки майбутніх менеджерів повинні максимально охоплювати ті дисципліни й цикли, які реалізують цей процес завдяки своїй змістовній характеристиці [9]. Тобто, викладачі, які беруть участь у формуванні корпоративної культури майбутніх менеджерів, повинні чітко усвідомити доцільність, послідовність та ефективність інтеграції складових цієї культури з навчальним процесом. Аналіз мети й цілей дисциплін гуманітарної спрямованості показав доцільність та теоретико-практичну значущість їх для процесу формування корпоративної культури майбутніх менеджерів. Але є потреба в доповненні темами, що спеціально спрямовані на її формування.

Висновки. У зв'язку з науково-технічним прогресом, євроінтеграцією та зростанням обсягів наукової інформації суспільство вимагає нової якості підготовки фахівців. Кардинальні зміни в нашій країні зумовлюють необхідність перегляду й удосконалення змісту професійної освіти, її форм, методів і засобів ефективного формування загальних і професійних світоглядних позицій майбутніх менеджерів. Натомість створені навчальні програми на сьогодні мають недосконалий зміст навчального матеріалу, де відсутнє спрямування на поєднання, інтеграцію професійної підготовки з формуванням корпоративної культури майбутніх менеджерів. Визначено основні вимоги до майбутніх менеджерів, які показали необхідність формування в них корпоративної культури та підвищення якості підготовки в процесі навчання, вказано на можливість і доцільність створення інтегрованого змісту формування корпоративної культури майбутніх менеджерів, який характеризується одночасним формуванням як професійно-практичної, гуманітарної та соціально-економічної складових професійної підготовки цих фахівців, так і їхньої корпоративної культури.

Список використаної літератури

1. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. / ред. І. А. Зязюн. – Київ : А.С.К., 2003. – 238 с.
2. Моторна Л. В. Педагогічні умови застосування освітніх технологій в процесі викладання природничонаукових дисциплін у технічних коледжах [Електронне видання] / Л. В. Моторна // Гуманізм та освіта : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – 2008. – Режим доступу: conf.vntu.ua.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Князев А. М. Социальные компоненты личности как объект оценивания / А. М. Князев, Е. В. Немцова, С. Н. Палецкая // Проблемы качества образования : матер. XV Всерос. науч.-метод. конф. – Москва : МГПУ, 2006. – С. 10–11.
5. Арапетян А. Куплю цінності, дорого. Львівська бізнес-школа Українського Католицького університету [Електронний ресурс] / А. Арапетян. – Режим доступу: <http://www.lvbs.com.ua/exch/file/values%20article.pdf>.

6. Небава М. І. Підвищені вимоги ринку праці до якості професійних практичних компетенцій менеджерів / М. І. Небава // Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі / Науковий вісник Вінницького кооперативного інституту : зб. наук.-метод. праць. – Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2013. – С. 84–88.

7. Кремень В. Г. Якісна освіта в контексті загально цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 2 (55). – С. 5–17.

8. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх менеджерів до управлінської діяльності : монографія / О. Г. Романовський. – Харків : Основа, 2001. – 312 с.

9. Шаполова В. В. Педагогічні умови формування корпоративної культури майбутніх менеджерів у ВНЗ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вікторія Валеріївна Шаполова. – Харків, 2015. – 276 с.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2016.

Шаполова В. В. Интегрированное содержание формирования корпоративной культуры будущих менеджеров как фактор повышения качества профессиональной подготовки в техническом вузе

В статье на основе изучения научной литературы и современного состояния профессиональной подготовки будущих менеджеров проанализированы взаимозависимость требований общества, предъявляемых к будущим специалистам и содержанию их образования; выявлена значимая роль интегрированного содержания формирования корпоративной культуры будущих менеджеров в повышении качества их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: корпоративная культура будущего менеджера, профессиональная подготовка, интегрированное содержание формирования корпоративной культуры.

Shapolova V. Integrated Maintenance of Corporate Culture of Future Managers as a Factor of Quality Training in HTEI

The article based on the study of the scientific literature and modern state of vocational training of the future managers analyzed the interdependence of the requirements of society, shown to the future experts and content of their education. Efforts to comply with the peculiarities of modern business development leads to the priority command and control, the democratization of business processes, the dominance of cultural factors, corporate thinking.

This leads to the need to enhance culturological component of training future managers, the formation of their knowledge, skills, values which ensure the implementation of management activities on the basis of responsibility, cooperation, tolerance to his colleagues, that is reproduced in the corporate culture of these specialists. However, problems of justification the maintenance of vocational training of the future managers and determination the characteristics of the implementation of pedagogical conditions of formation of corporate culture of experts in a technical collegere main insufficiently studied, defining the role of integrative content in the process. The leveling of the corporate training component due to prioritization of basic knowledge, skills happens. That is, there is an inconsistency with the content of the training content of the labor market requirements and the need for professionals who meet these requirements. Therefore, understanding of the interpenetration of the ways of unity of knowledge and skills acquires relevance through the integration of the process of formation of corporate culture of the future managers in the process of their professional training in order to streamline general and specialized knowledge and skills into a coherent picture of ordered relations and interactions that play a significant role to improve the quality of their training.

Key words: organizational culture of the future manager professional preparation, integration of the formative contents of the corporate culture.